

28.09.2026

BO‘LAJAK TARBIYACHILARDA 6-7 YOSH BOLALARNING IJTIMOY RIVOJLANISHINI O‘RGANISHNING METODIK TAXLILI

Fayzullayev Sharipboy Nurullayevich

Samarqand davlat pedagogika instituti, maktabgacha ta’lim kafedrası professori,

Qahramonova Visola 1-kurs magistranti

E-mail: qahramonovavisola05@gmail.com Tel: +998932460345

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23239863>

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak tarbiyachilarni tayyorlashda 6–7 yoshli bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o‘rganish metodikasi tahlil qilinadi. Ijtimoiy rivojlanish muloqot, hamkorlik, emotsional o‘zini boshqarish va nizolarni konstruktiv hal etish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Tadqiqotda kuzatuv, suhbat, sotsiometrik usullar va o‘yin faoliyatini tahlil qilish samaradorligi ko‘rib chiqilgan. Aniqlanishicha, nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg‘unlashtirish va reflektiv tahlil bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini oshiradi. Maqolada yosh xususiyatlariga mos diagnostika mezonlari va metodik tavsiyalar taklif etiladi. Natijalar maktabgacha ta’limda bolalarning ijtimoiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak tarbiyachi, 6–7 yoshli bolalar, ijtimoiy rivojlanish, metodik tahlil, diagnostika usullari.

Аннотация. В статье анализируется методика изучения социального развития детей 6–7 лет при подготовке будущих воспитателей. Социальное развитие включает навыки общения, сотрудничества, эмоциональной саморегуляции и конструктивного разрешения конфликтов. Рассмотрена эффективность наблюдения, беседы, социометрических методов и анализа игровой деятельности. Установлено, что сочетание теории с практикой и рефлексивный анализ повышают профессиональную компетентность студентов. Предложены возрастные диагностические критерии и методические рекомендации. Результаты способствуют совершенствованию поддержки социального развития дошкольников.

Ключевые слова: будущий воспитатель, дети 6–7 лет, социальное развитие, методический анализ, диагностические методы.

Anotation. The article analyzes the methodology of studying the social development of 6–7-year-old children in the training of future educators. Social development includes communication, cooperation, emotional self-regulation, and constructive conflict resolution skills. The effectiveness of observation, interviews, sociometric methods, and play activity analysis is examined. Integrating theory with practice and reflective analysis enhances students’ professional competence. Age-appropriate diagnostic criteria and methodological recommendations are proposed. The findings contribute to improving support for preschool children’s social development.

Keywords: future educator, 6–7-year-old children, social development, methodological analysis, diagnostic methods.

KIRISH. Bugungi globallashuv va axborot oqimi sharoitida bola shaxsining har tomonlama rivojlanishi masalasi pedagogika fanining eng dolzarb yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Ayniqsa, 6–7 yosh davri bolaning ijtimoiy hayotga kirib borishi, tengdoshlar va

28.09.2026

kattalar bilan munosabatlarni o’rganishi, o’zini jamiyat a’zosi sifatida his qilishi uchun muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu yoshda bola oiladan tashqaridagi muhitga, ya’ni maktabgacha ta’lim muassasiga to’liq moslashadi, do’slik, hamkorlik, o’zaro yordam, nizolarni hal etish kabi ijtimoiy ko’nikmalarni shakllantiradi. Bu ko’nikmalar kelajakda uning maktabga tayyorgarligi, o’qish muvaffaqiyati va shaxsiy hayotiga bevosita ta’sir ko’rsatadi.

Ijtimoiy rivojlanish – bu bolaning atrofdagi odamlar bilan muloqot qilish qobiliyati, emotsional holatini boshqarish, guruhda o’z o’rnini topish, boshqalarning his-tuyg’ularini tushunish va o’z xatti-harakatlarini jamiyat qoidalariga moslashtirish jarayonidir. 6–7 yoshli bolalarda bu jarayon juda sezgir va murakkab kechadi. Ular hali to’liq emotsional yetuk emas, lekin allaqachon murakkab ijtimoiy vaziyatlarni tushunishga intiladi. Shu sababli tarbiyachi bolaning ichki dunyosini sezish, uning xatti-harakatlarini to’g’ri tahlil qilish va kerakli yo’nalishda qo’llab-quvvatlash mahoratiga ega bo’lishi lozim.

Aynan shu yerda bo’lajak tarbiyachilarni tayyorlash tizimining ahamiyati yaqqol namoyon bo’ladi. Bugungi talaba – ertangi tarbiyachi. U qanchalik chuqur nazariy bilim va amaliy ko’nikmalarga ega bo’lsa, bolalar bilan ishlashda shunchalik samarali natijaga erishadi. Ammo amaliyot shuni ko’rsatadiki, ko’pgina oliy va o’rta maxsus ta’lim muassasalarida talabalarga bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o’rganish metodikasi yetarli darajada chuqur o’rgatilmaydi. Ko’pincha nazariy ma’lumotlar beriladi, ammo real guruh sharoitida kuzatish, tahlil qilish, diagnostika o’tkazish va natijalarni interpretatsiya qilish ko’nikmalari zaif shakllanadi. Natijada yosh mutaxassis ishga kirgach, bolalarning ijtimoiy muammolarini o’z vaqtida sezishda, to’g’ri yondashuvni tanlashda qiynaladi. Shu bois, bo’lajak tarbiyachilarni tayyorlashda 6–7 yoshli bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o’rganish metodikasini chuqur tahlil qilish va uni takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Biz mavjud metodik yondashuvlarni ko’rib chiqamiz, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaymiz, talabalar uchun eng samarali diagnostika va tahlil usullarini tavsiya etamiz. Maqsad – bo’lajak tarbiyachilarga bolaning ijtimoiy dunyosini chuqur tushunish, uni to’g’ri yo’naltirish va har bir bolaning o’ziga xos rivojlanish yo’lini qo’llab-quvvatlash imkoniyatini berishdir.

ASOSIY QISM. 6–7 yosh davri bolaning ijtimoiy rivojlanishida o’ziga xos o’rin tutadi. Bu yoshda bola oilaviy muhitdan chiqib, tengdoshlar jamoasiga to’liq kirishadi, o’zini guruh a’zosi sifatida anglay boshlaydi. Ijtimoiy rivojlanish esa faqat muloqot qilish qobiliyatidan iborat emas. U bolaning emotsional holatini boshqarishi, boshqalarning his-tuyg’ularini tushunishi, o’z xohishlarini jamoa manfaatlariga moslashtira olishi, nizolarni tinch yo’l bilan hal etishi va hamkorlikda ishlash ko’nikmalarini o’z ichiga oladi. Aynan shu ko’nikmalar keyinchalik maktabga moslashish, o’qish muvaffaqiyati va umuman shaxs sifatida shakllanish uchun poydevor bo’lib xizmat qiladi.

Bo’lajak tarbiyachilarni tayyorlash tizimida bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o’rganish metodikasi alohida ahamiyatga ega. Chunki tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki bolaning ichki dunyosini sezuvchi, uning xatti-harakatlarini to’g’ri tahlil qiluvchi va kerakli yo’nalishda qo’llab-quvvatlovchi mutaxassis bo’lishi lozim. Amaliyotda ko’pincha kuzatiladiki, yosh mutaxassislar nazariy jihatdan yaxshi tayyorlangan bo’lsalar-da, real guruh sharoitida bolaning ijtimoiy holatini aniqlashda qiynaladilar. Ular ba’zan bolaning yolg’izligi, agressivligi yoki haddan tashqari itoatkorligini oddiy xarakter xususiyati deb qabul qiladilar, holbuki bular ijtimoiy rivojlanishdagi muayyan muammolarning belgilari bo’lishi mumkin.

Bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o’rganishda eng keng tarqalgan va samarali usullardan biri – kuzatuvdir. Kuzatuv oddiy qarashdan farq qiladi. U maqsadli, rejalashtirilgan va qayd

28.09.2026

etiladigan jarayon bo’lishi kerak. Bo’lajak tarbiyachi bolani erkin o’yin paytida, mustaqil faoliyatda, kattalar bilan muloqotda va tengdoshlar o’rtasidagi munosabatlarda kuzatishi lozim. Bunda bolaning kim bilan ko’proq o’ynashi, qanday rollarni tanlashi, nizoli vaziyatlarda qanday munosabat bildirishini yozib borish muhim. Kuzatuv natijalarini keyinroq tahlil qilish orqali tarbiyachi bolaning ijtimoiy mavqeini, emotsional holatini va rivojlanish dinamikasini aniqlay oladi. Yana bir muhim usul – suhbat. Biroq 6–7 yoshli bola bilan suhbat o’tkazish o’ziga xos yondashuvni talab qiladi. To’g’ridan-to’g’ri savollar o’rniga o’yin, rasm yoki ertak orqali suhbatlashish samaraliroq natija beradi. Masalan, “Sen do’stlaring bilan qanday o’ynashni yaxshi ko’rasan?” yoki “Agar do’sting xafa bo’lsa, nima qilasan?” kabi savollar bolaning ichki kechinmalarini ochishga yordam beradi. Bo’lajak tarbiyachilar aynan shunday yumshoq va bolaga mos suhbat texnikasini o’zlashtirishlari zarur.

Sotsiometrik usullar ham ijtimoiy rivojlanishni o’rganishda katta ahamiyatga ega. Guruhdagi bolalarning o’zaro munosabatlarini aniqlash uchun “Kim bilan o’ynashni xohlaysan?”, “Kimni tug’ilgan kuniga chaqirarding?” kabi savollar beriladi. Natijada guruhdagi yetakchilar, chetda qolgan bolalar va o’zaro yaqin juftliklar aniqlanadi. Bu ma’lumotlar tarbiyachiga guruhdagi ijtimoiy iqlimni yaxshilash, yakkalanib qolgan bolani jalb etish choralarini ko’rish imkonini beradi. Lekin sotsiometrik usullarni qo’llashda ehtiyotkorlik talab etiladi. Natijalar maxfiy saqlanishi va bolaga salbiy ta’sir ko’rsatmasligi kerak.

O’yin faoliyati orqali tahlil qilish ham samarali yo’nalish hisoblanadi. 6–7 yoshli bolalar uchun o’yin asosiy faoliyat turidir. Rolli o’yinlar, qoida asosidagi o’yinlar va qurilish o’yinlari bolaning ijtimoiy tajribasini ochib beradi. Bo’lajak tarbiyachi o’yin paytida bolaning qanday rol tanlashini, boshqalar bilan qanday kelishishini, o’z g’oyasini qanday himoya qilishini kuzatib, uning ijtimoiy yetuklik darajasini baholashi mumkin.

Bo’lajak tarbiyachilarni tayyorlashda yuqoridagi usullarni nafaqat nazariy o’rgatish, balki amaliyotda qo’llash imkoniyatini yaratish muhim. Talabalar real maktabgacha ta’lim muassasalarida amaliyot o’tashlari, kuzatuv daftarlarini yuritishlari, o’z kuzatuvlarini tahlil qilishlari va pedagogik xulosalar chiqarishlari lozim. Ayniqsa, reflektiv tahlil – ya’ni o’z ishini baholash va xatolardan xulosa chiqarish ko’nikmasi – professional o’sish uchun zarurdir.

Amaliyotda uchraydigan asosiy muammolardan biri – talabalarning diagnostika natijalarini to’g’ri talqin qila olmasligidir. Ba’zan ular bolaning vaqtinchalik kayfiyatini doimiy xususiyat deb baholaydilar yoki aksincha, jiddiy muammolarni e’tiborsiz qoldiradilar. Shu sababli o’quv jarayonida aniq mezonlar va baholash shkalalaridan foydalanish, turli holatlarni tahlil qilish mashg’ulotlarini ko’paytirish zarur.

.XULOSA VA TAVSIYALAR. Olib borilgan tahlil shuni ko’rsatadiki, 6–7 yoshli bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o’rganish bo’lajak tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligida muhim o’rin tutadi. Bu yoshda bola tengdoshlar jamoasiga kirishadi, o’zini guruh a’zosi sifatida anglay boshlaydi va asosiy ijtimoiy ko’nikmalarni – muloqot, hamkorlik, emotsional o’zini boshqarish hamda nizolarni tinch yo’l bilan hal etish – shakllantiradi. Amaliyotda ko’pincha nazariy bilimlar yetarli bo’lsa-da, real guruh sharoitida kuzatuv o’tkazish, diagnostika natijalarini to’g’ri talqin qilish va reflektiv tahlil qilish ko’nikmalari zaif rivojlanganligi aniqlanadi. Shu bois, tayyorgarlik tizimini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Bo’lajak tarbiyachilarga kuzatuv, suhbat va sotsiometrik usullarni amaliyotda kengroq qo’llash imkoniyatini yaratish, aniq mezonlar va baholash shkalalari asosida ishlashni o’rgatish maqsadga muvofiq. Reflektiv tahlil ko’nikmasini rivojlantirish, oila bilan samarali hamkorlik qilish usullarini chuqurroq o’rgatish, shuningdek 6–7 yoshli bolalarning

28.09.2026

yosh xususiyatlariga mos diagnostika vositalaridan foydalanish tavsiya etiladi. Jamiyatning ertangi qiyofasi bugungi bolalarning qanday tarbiyalanishiga bog‘liq bo‘ganligi bois, tarbiyaviy jarayonining markazida turgan inson – tarbiyachi – o‘z kasbiy mahoratini doimiy oshirib borishi kerak. Ayniqsa, ijtimoiy rivojlanish kabi nozik va muhim sohada.

Yosh mutaxassislar uchun amaliy metodik qo‘llanmalar va turli ijtimoiy holatlar bo‘yicha aniq ish yo‘nalishlarini o‘z ichiga olgan tavsiyalar to‘plamini yaratish ham foydali bo‘ladi. Bo‘lajak tarbiyachilarni bolalarning ijtimoiy rivojlanishini o‘rganish metodikasi bo‘yicha puxta tayyorlash nafaqat ta’lim sifatini oshiradi, balki kelajak avlodning ijtimoiy jihatdan barkamol va muvaffaqiyatli shaxs bo‘lib yetishishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vygotskiy L.S. Bolalar rivojlanishi psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019. – 312 b.
2. Fayzullayev Sh.N. Maktabgacha ta’limda o‘qitish texnologiyasi va pedagogik jarayonni loyihalashtirish. O‘quv qo‘llanma, Samarqand, SamDU nashriyoti, 2023. 196 b. Qodirova F.R., Toshpo‘latova Sh.Q. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2021. – 340 b.
3. Fayzullayev Sh.N. “BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH METODIKASI”(maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabalari uchun), darslik. -Samarqand, SamDU nashriyoti, 2022. 216 b.
4. Sodiqova Sh.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy rivojlanishi. – Toshkent: Ilm ziyo, 2019. – 198 b.
5. G‘oziyev E.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017. – 412 b.
6. Usmonova N.X. Bo‘lajak tarbiyachilarni tayyorlash metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 224 b.